

Motion till riksdagen 2011/12:Ub7

av Mikael Damberg m.fl. (S)
med anledning av prop. 2011/12:50

En gymnasiesärskola med hög kvalitet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillgången på legitimerade lärare i särskolan och möjligheten till validering av befintliga lärares kunskaper.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om handledning vid arbetsplatsförlagt lärande och lärlingsutbildning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om urval.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nationell it-strategi.

Motivering

Vi ser i huvudsak positivt på regeringens proposition om en gymnasiesärskola med hög kvalitet. Vi menar att det är bra att regleringen av gymnasiesärskolan harmoniseras med gymnasieskolans reglering. Detta kommer förmodligen att leda till ökad samverkan mellan skolformerna och att fler elever som är inskrivna i gymnasiesärskolan kan genomgå delar av gymnasieskolans program.

En gymnasiesärskola med kvalitet måste ha legitimerade lärare

Det är anmärkningsvärt att regeringen i en proposition om gymnasiesärskolan i det närmaste helt undviker att nämna de personer som ska arbeta där. De nya behörighetsreglerna för lärare ställer större och tydligare krav på lärare som

Fel! Okänt namn på

ska undervisa i särskolan. Enligt det nya regelsystemet krävs en lärarexamen och därefter en speciallärarexamen med inriktning mot (kunskap om/kompetens om eller liknande) kunskap om utvecklingsstörning för att vara behörig i särskolan. I dag saknar dock särskolan förutsättningar för att möta de nya reglerna, och därför har det uppstått en bekymmersam situation för särskolans lärare, huvudmän och elever.

Lärarnas tidning har tillfrågat tio slumpvis utvalda kommuner om de anser att lärarna i särskolan (grund- och gymnasiesärskolan) har den behörighet som krävs enligt de nya reglerna. Kommunerna uppskattade att ca 20 procent av lärarna har det. Lärarförbundet bedömer att 20 procent till och med är en optimistisk siffra. Det är alltså en allvarlig situation där 80 procent av de i dag verksamma lärarna kan komma att betraktas som obehöriga. Det innebär både svårigheter för de i dag tjänstgörande lärarna att arbeta med det de i dag gör och för gymnasiesärskolan att rekrytera nya lärare. De allra flesta lärare som saknar behörighet för att undervisa i gymnasiesärskolan saknar en speciallärarexamen med inriktning mot kunskap om utvecklingsstörning. Företrädare för de lärosäten som ger utbildningen bedömer att det inte kommer att finnas mer än ca 200 utbildningsplatser i landet under 2012. Enligt Skolverkets statistik fanns ca 7 500 lärare i obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan läsåret 2010/11. Av dessa är minst 6 000 (80 procent) obehöriga. Vi menar att 200 nya lärare per år inte ens räcker för att ersätta dem som går i pension, än mindre till att kompensera för bristen på behöriga lärare. Huvudmännen har alltså, varken nu eller inom överskådlig tid, ens en teoretisk möjlighet att uppfylla den nya behörighetsförordningens krav.

Det finns också lärare som utbildat sig enligt den särskoleförordning som gällde fram till 1991 (Utbildningsväsendets författningshandbok 1989/90, Särskoleförordningen, s. 636). De blir nu obehöriga och utan lärarlegitimation eftersom de saknar lärarexamen. De är i stället utbildade fritidspedagoger, socialpedagoger eller arbetsterapeuter. Dessa har innan eller efter 1991, enligt statliga regler, antagits till en speciallärar- eller specialpedagogutbildning med inriktning mot utvecklingsstörning. De har undervisat i särskolan och upplevt skolinspektioner där myndigheter inte haft något att anmärka gällande deras kompetens. Det vore en för gymnasiesärskolan olycklig utveckling om deras kompetens inte skulle tas till vara. Man bör därför se över möjligheten att på olika sätt validera deras kunskaper och därmed kunna ge dem en lärarlegitimation.

Regeringen bör skyndsamt utreda förutsättningarna för behörighet inom särskolan, förlänga övergångstiden, införa ett valideringssystem och inom ramen för lärarlyftet göra en särskild satsning på lärare i särskolan.

Erbjudande om utbildning

Antalet elever i gymnasiesärskolan är inte stort, vilket gör det problematiskt för kommuner och huvudmän att tillgodose elevernas önskemål om program och inriktning. Dessa problem kommer att kvarstå även med möjligheten till samverkan med andra kommuner och landsting. Regeringen föreslår därför att

varje kommun ska ha krav på att erbjuda ett urval av olika program i gymnasiesärskolan och kommunen ska sträva efter att urvalet ska vara allsidigt. Detta krav är för allmänt hållet. Vi menar att kravet på kommunerna att erbjuda ett allsidigt urval av program och inriktningar behöver tydliggöras för att det ska kunna gå att bedöma om en kommuns utbud av program och inriktningar motsvarar bestämmelsens krav på allsidighet.

Handledning vid arbetsplatsförlagt lärande och lärlingsutbildning

Vi delar regeringens bedömning att det är mycket värdefullt att elever i gymnasiesärskolan får möjlighet till arbetsplatsförlagt lärande. Det är även rimligt att de har möjligheten att delta i lärlingsutbildningar. Redan i dag är det dock svårt att finna arbetsplatser som kan och vill ta emot elever ur gymnasiesärskolans målgrupp. Därför bör platstillgången noga följas upp och regeringen ha beredskap till ytterligare åtgärder för att säkra tillgången till arbetsplatsförlagt lärande och lärlingsplatser. Det är särskilt viktigt med arbetsmarknadsanknytning för denna grupp, eftersom många i gruppen visat sig gå direkt från gymnasiesärskolan till aktivitetssättning och alltså aldrig i realiteten prövas mot den reguljära arbetsmarknaden.

Arbetsplatsförlagt lärande och lärlingsutbildningar i gymnasiesärskolan ställer stora krav på handledaren. Eleverna i gymnasiesärskolans målgrupp har särskilda behov som måste förstås av handledaren. Det är därför mycket viktigt att handledarutbildning konsekvent genomförs och att upplägget med arbetsplatsförlagt lärande och lärlingsutbildning regelmässigt kvalitetssäkras. Handledarna behöver också ha kunskap om konsekvenser av funktionsnedsättning i skolan och kunskap om lärmiljöer.

Urval

De allra flesta elever som söker till gymnasiesärskolan och som bedömts tillhöra målgruppen antas på det program och den inriktning som de har önskat. I vissa fall måste dock ett urval göras. Hittills har lagstiftningen varit att urvalet ska grundas på elevens behov. Då det har visat sig vara väldigt svårt att tillämpa den regeln enhetligt och rättssäkert menade Gymnasiesärskoleutredningen att företräde ska ges till elever som har bäst förutsättningar att klara utbildningen. Såväl regeringen som flera av remissinstanserna menar att frågan är komplicerad, och regeringen kommer att meddela föreskrifter om urvalet.

Vi anser att urvalet även fortsättningsvis bör grundas på elevernas behov. Om urvalet grundas på elevernas förutsättningar finns det en risk att det kan uppstå skäl till urval som kan vara kopplade till graden av kostnader för anpassning och investeringar i miljön. Grad av funktionshinder kan också bli en variabel som avgör om en elev antas till ett program. Det är inte avsikten, och därför menar vi att elevens behov, trots de brister som det kriteriet har, är det

Fel! Okänt namn på

som ska vara vägledande. Hur behov ska definieras bör tydligt definieras för att tillämpningen ska vara lika och rättssäker. Hur urval i praktiken kommer att göras måste noggrant följas upp.

Nationell it-strategi

Gymnasiesärskolans elever har mycket att vinna på ett gediget it-stöd i undervisningen. Modern teknik kan underlätta inläring och kommunikation och ska finnas oavsett i vilken skola eleven går. För att underlätta alla skolors arbete med it bör en nationell it-strategi för skolan tas fram. Den bör också omfatta särskolan.

Stockholm den 20 januari 2011

Mikael Damberg (S)

Louise Malmström (S)

Caroline Helmersson Olsson (S)

Gunilla Svantorp (S)

Håkan Bergman (S)

Thomas Strand (S)

Adnan Dibrani (S)